Popüler Kültürümüzde Arşiv Belgelerimizin Geçerliliği: Siyasi ve Sosyal Etki

Hakan Anameriç
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Türkiye, hakananameric@gmail.com; anameric@humanity.ankara.edu.tr

Öz

Arşiv belgeleri, kendilerini barındıran arşiv mekânları ve bu mekânlara sahip olan hukuki oluşumlara göre kamu ve özel olmak üzere iki ana türe ayrılmaktadır. Ancak bilinenin aksine bu iki arşiv türü içerdikleri çeşitli özelliklerdeki belgeler ile birbirlerini tamamlar/bütünler bir yapıya da sahiptir. Söz konu arşivlerde yer alan belgeler, farklı alanlarda kullanılabilecek, taşıdıkları bilgi ve fiziksel yapılar (bilgi kayıt ortamları) ile farklı ancak bir arada da bulunabilen değerlere sahiptir. Bunların başında idari, hukuki, mali/maddi, tarihi, entelektüel değerler gelmektedir. Çalışmada, popüler kültürümüzde arşiv belgelerinin geçerliliğini göstermek amacıyla, ulusal yazılı basınımıza konu olan haberlerden seçilen, yazılı basının bu etkisi ile yavaş yavaş üzerinde çalışmalar ve yayınlar yapılmaya başlanan bazı kamu ve özel arşiv belgeleri seçilmiştir. Bu belgeler yukarıda değinilen belge değerleri açısından değerlendirilmiş ve özellikle özel arşiv belgelerinin, belge sahipleri ve toplum üzerinde kamu arşivlerindeki belgeler kadar öneme ve etkiye sahip oldukları irdelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: *Özel arşivler, belge değeri, bilgi kayıt ortamları, popüler kültür, yazılı basın ve arşivler, belge sahipliği*

Arşiv denince akla genellikle bir araya getirilmiş/toplanmış, eski/geçmişte kalmış/ancak değerli - anısı olan şeyler/eşyalar gelir. Bireyler ve/veya kurumlar, bu eski değer taşıyan "şeyleri" kendilerine bir hatıra bıraktıkları için saklamak/korumak isterler ama bu "şeyin" yeri geldiğinde kendilerini hukuksal açıdan suçsuz veya suçlu kılan bir belge olabileceğini genellikle göz ardı ederler. Ayrıca "arşiv", devletin olan belgeler/kamu kurumlarının belgeleri olarak da anlaşılır.

Her ne kadar arşiv devlet/kamu ile ilgili olarak anlaşılsa da belki de devletin tüzel kişiliğinden ve kudretinden olsa gerek bu arşivlere bir erişilmezlik veya daha yumuşak bir ifadeyle ulaşılabilirliğinin farkında olmamak kaygısının varlığı baskın gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında arşivler, yukarıda değinildiği gibi sadece geçmişte kalan olarak nitelendirilirler. Ancak bunların eski veya ölü olmadığı, hala işler, üzerinde tartışılabilir, araştırmalar yapılabilir ve zamanı-yeri geldiğinde stratejik ve siyasi birer koz/reklam/uyarı olarak bile kullanılması gerektiği, kamu kurumları veya özel arşiv sahiplerince bilinmelidir. Özel arşiv malzemesinin bu şeklide kullanılabildiğini yurt dışından birkaç örnekle konuyu açıklamakta fayda vardır.

ABD Dışişleri Bakanlığı 2008'de, 1969-1972 yılları arasındaki fonlarını araştırmacılara açmıştır. Bu fonu oluşturan belgeler arasında o dönem ülkemizde yaşanan önemli siyasal olaylara -1970-71 olayları, 12 Mart Muhtırası (1972)-, dönemin siyasetçilerle olan görüşmelere ilişkin olanlar da vardır (Özyurt, 2008). Bir diğer örnek, 2010'da İngiliz devlet arşivi (The National Archives), 30 yıllını doldurmuş ve "gizlilik" süresi bitmiş olan belgelerini kullanıma açmıştır. Belgeler arasında Türkiye'yi 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi ve 1982 Anayasası'na götüren siyasi olaylara ait belgeleri "araştırmaya" açmıştır (Dündar, 2010). Her iki fonda yer alan belgeler, ülkemizin siyasi tarihi açısından oldukça dikkat çekici bilgiler içermektedir. Kullanıma açılan bu fonlar ilgili ülkelerde Türkiye'ye yönelik siyasi ve sosyal tarih

çalışmaları yapacak araştırmacılar kadar bizleri de yakından ilgilendirmektedir. Kamu yönetimi, siyaset, hukuk ve sosyoloji ile yakından alakalı olan bu fonlar ülkelerin uluslararası çapta ekonomik ve siyasi politikalarının da şekillenmesinde önem taşımaktadır. Ülkemiz arşivlerinde buna benzer olaylara ilişkin belgelerin yer aldığı arşivlerin olup olmadığını bilemiyoruz, ancak bizler de hemen hemen aynı dönemlere rastlayan ve ciddi bir siyasi birer kriz olarak tarihe geçen 1972-74'te ABD'yi sarsan Watergate Skandalı ve 1982'de Arjantin ve İngiltere arasında yaşanan Falkland Krizi/Savaşı ile ilgili fonlara/belgelere erişmek kamu arşivlerimizin özellikle de Dışişleri Bakanlığı ve Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ndeki fonların varsa açılmasını isteriz.

Kamuya ait verilen arşivlerden verilen bu örnekler kadar, son 10-12 yıldır ülkemizde "özel arşiv"ler ile ilgili ve bu arşivlerden alınan belgelerle hatırı sayılır sayıda kitap, prestijli yayınevleri tarafından yayınlanmaktadır. Bunun yanı sıra özellikle şirketler ve tanınmış aileler, kendi "özel" tarihlerini ve kurum tarihlerini yazmaya/yazdırmaya cesaretlenmişlerdir. Avrupa ve ABD'de 50-60 yıl önce ortaya çıkmış mikro/yerel tarih çalışmalarına benzer bu çalışmalar özel arşivleri daha fazla ön plana çıkararak, "belge toplayıcılığı"nı daha anlamlı bir seviyeye getirmiş, mektup, kartpostal, davetiye, afiş, şirket yazışmaları, anı gibi farklı içerik ve özellikteki belgeleri gün ışığına çıkmasına yardımcı olmuştur.

Ancak özel arşiv sahiplerinin ellerindeki malzemeyi kullanmaktan çekindiği noktalar da vardır. Özel arşiv sahipleri, ellerinde/mülkiyetlerinde bulunan kamu kurumları ile ilgili ve farklı arşivsel değerlere sahip belgelere el konulacağından, kullanım haklarının kısıtlanacağından ya da rayicinden daha az maddi değerlerde satın alınacaklarından çekinmektedirler. Bu durumları aydınlatacak başta "arşiv mevzuatımızın" temelini oluşturan 3473 sayılı kanunda, Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik'te ve medeni kanunda yeteri kadar açıklayıcı hüküm yer almamaktadır. Bunun kısa sürede düzeltileceği kanaatindeyiz.

Bunun için öncelikle "belge sahipliği" teriminin içinin doldurulması gerekmektedir. Belge sahipliği birden çok eylemi ve hukuki içeriği barındırmaktadır; bunlar:

- üreten/hazırlayan (creator),
- sahip (owner),
- koruyan/koruyucu (custodian)'dur[1].

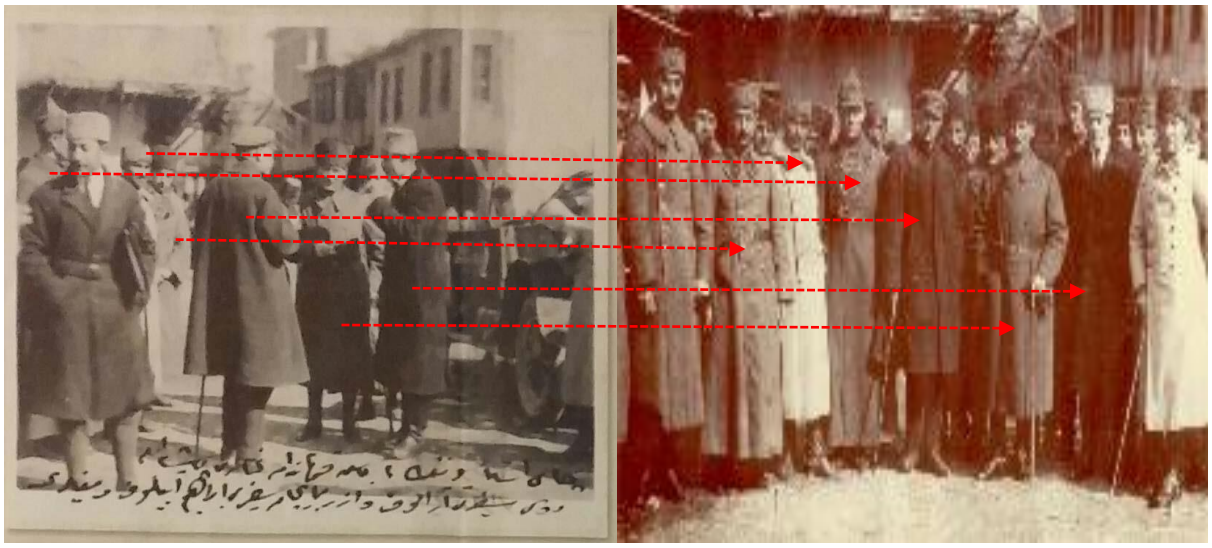
Açıklanması gereken bir diğer belirleyici unsur da belgenin ister kamuya ister özel kişiye ait olsun "değeri"dir. Belgenin değeri, içerik ve fiziksel yapıya göre, bunlar; tarihi, mali/maddi, hukuki/adli, entelektüel ve manevi değer şeklinde sınıflandırılabilir (Belge Yönetimi ve…, 2009). Bu bağlamda kimi özel belgeler bazı toplumlarda açıklanmaya hazır değildir veya içerdiği bilgi topluma mal olmuş olsa mahrem/gizli/özel ve bazen de kanunlarla korunmuşlardır. Bunları sırasıyla örnekler vererek açıklamak daha uygun olacaktır.

Mart 2009'da Murat Bardakçı'nın Mustafa Kemal Atatürk ile Latife Hanım'ın (Uşşakî) evliliği ve sonrasındaki olaylarla ilgili mektupları Haber Türk gazetesinde yayınlanmış ancak belge sahiplerinin isimlerini açıklamamıştır. Bu mektuplar dolayısıyla Uşşakîzâde ailesinin de özel evrakı olmaktadır. Söz konusu mektuplardan bazıları sonraki aylarda müzayedeye çıkarılmış ve çok geçmeden İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı olayla ilgili iddianamesi ile el konulmuştur, çünkü Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 23. maddesinin b fırkasında zikredilen "Korunması gerekli taşınır kültür varlıkları" bünyesinde yer almaktadır (Bardakçı, 2009; Atik, 2009)[2].

1 Örneğin, bir üniversite/lisans diplomasının üreticisi/hazırlayanı üniversitenin ilgili birimi, bu belgenin sahibi, onu almaya hak kazanan kişi, koruyucusu ise sahibi tarafından saklanmak, sergilenmek üzere ve/veya miras bıraktığı kişi ve/veya kurumdur.
2 Madde 23 b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal Atatürk'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar. Ayrıca bakınız; Murat Bardakçı, "Latife Hanım'ın gizli kalmış hasret mektupları 1" *Haber Türk*, 1 Mart 2009; Murat Bardakçı, "Latife Hanım'ın gizli

Arşiv belgelerinin tarihi değerine ilişkin popüler kültürümüzde ve yazılı basında dikkat çekici örnekler vardır. Bu değerdeki belgelerin taşıdığı değer, tarihi bir olayın açıklanmasında, şüphelerin giderilmesinde kullanılabilecek nitelikte ve genellikle bir resmi veya özel kurum tarafından onaylanmış hukuki geçerliliği olabileceği gibi görsel nitelik taşıyan fotoğraflar olabilirler. Bilindiği gibi fotoğraflar günümüzde artık gündelik yaşamın bir parçası, paylaşılmasında pek de fazla sakınca görülmeyen görsel bir malzeme/kanıt niteliğindedir.

Haziran 2010'da Ankara'da bir binanın kömürlüğünde Mustafa Kemal Atatürk ve Kurtuluş Savaşı dönemine ait hiç yayınlanmamış yaklaşık 500 adet fotoğraf bulunmuştur. Bu fotoğraflarda Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü dönemlerde askeri ve mülki yöneticilerin diplomatik ziyaretleri, askeri birliklerin faaliyetleri, cephelere sevkleri, lojistik faaliyetler vb. gibi konular görülmektedir. Fotoğraflardan birinde Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Çay İstasyonu'nda (Afyonkarahisar) dönemin Sovyet Rusya elçisi Semyon Ivanoviç Aralov ve Azerbaycan elçisi İbrahim Abilov ile çekilmiş bir resmi yer almaktadır. Resmin altında ise el yazısı ile "*Çay İstasyonu'nda başkumandan Gazi Paşa ile Rus sefiri Aralov ve Azerbaycan sefiri İbrahim Abilov ve müfidi*" notu yer almaktadır. Bu görüşme ile ilgili başka resimler de mevcuttur ancak erişilebilenler üzerinde ne yazık ki resimdekiler ile ilgili not veya bilgi bulunmamaktadır. Burada fotoğrafın tarihi değeri ortaya çıkmakta ve üzerlerinde herhangi bir bilgi bulunmayan benzer resimlerde yer alan kişilerin kimliklerini, bulunulan yeri ve tarihi doğrulamaktadır (Bkz. Resim-1 ve 2) (Özcan, 2010).

Resim 1-2. 31 Mart 1922 Çay / Afyonkarahisar

Diğer bir örnek, 1890'da Japon Kralı Meiji'yi ziyaretten dönerken batan tarihimizin en önemli deniz facialarından olan Ertuğrul Fırkateyni'nin batışının ardından yapılan resmi yazışmaların -büyük olasılıkla Japonca- bir Budist tapınağında ortaya çıkmasıdır. Bu belgeler kazanın yaşandığı Eylül 1890'da yerel yöneticiler tarafından tutulmuş/hazırlanmış ve bölgedeki bir Budist tapınağının deposunda korunmuştur. Bu belgeler, kazanın nedenleri, kayıplar, yaralıların kaza sonrası yaşadıkları, tedavi süreçleri ve diğer diplomatik içerikteki bilgiler nedeniyle gayet önemli tarihi bilgiler içermektedir (Ertuğrul'un…, 2013; Facianın…, 2013). Belgelerin tarihsel değerine ilişkin dikkat çekici bir diğer örnek, efemeraların[3] en yaygın türlerinden olan afişlerle ilgilidir. Doğan Hızlan tarafından yazılan bir fıkrada

kalmış hasret mektupları 2" *Haber Türk*, 2 Mart 2009; Özden Atik, "Mektuplarının satışına 5 yıl hapis istendi", *Cumhuriyet*, 28 Haziran 2009.

3 Otobüs/sinema biletleri, piyango biletleri, spor toto kuponları, gazete nüshaları, tanıtım broşürleri, mektuplar, kartvizitler, lokanta menüleri, banka dekontları, çikolata ve sakızlardan çıkan kartlar, sigara kâğıtları, posterler, fotoğraflar, kartpostallar,

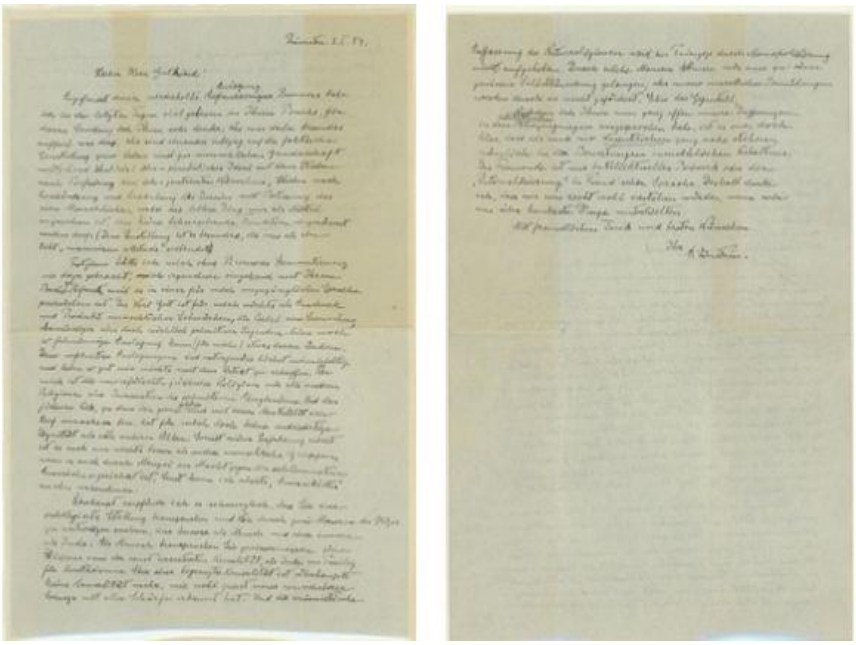
(köşeyazısı) bahsedilen afişler ülkemizde opera tarihinin 70 yıllık geçmişinden aynı zamanda birer kitle iletişim aracı olan afişler aracılığıyla bakılabileceğinden ve bununla ilgili hazırlanan bir kitaptan bahsedilmektedir. Kitap tamamen özel arşivlerden alınan malzeme ile hazırlanmıştır. Eser, 1941'den başlayarak önce Ankara Devlet Konservatuvarı, 1960'dan itibaren İstanbul Şehir Operası 1982'den itibaren İzmir Devlet Operası ve sonra Mersin, Antalya ve Samsun operalarının afişlerini bir araya getirmektedir. Kitabın önsözünü yazan eski Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürü Rengin Gökmen "Şimdilerde çok daha sistematik ve düzenli bir şekilde oluşturulmaya çalışılan Devlet Opera ve Balesi arşivinde bile rastlanmayacak ölçüde zengin bir koleksiyon ile karşı karşıyayız." ifadelerini kullanmaktadır. Anlaşılacağı gibi "tarih, mikro tarih, kurum tarihi" sadece yazılı ve resmi belgelerle değil görsel unsurlarla da yazılabilir ve aktarılabilir niteliktedir, önemli olan bu belgelerin kullanılabilir vaziyete getirilmesidir (Hızlan, 2014).

Arşiv belgelerinin maddi değerleri ile ilgili örnekler oldukça fazladır ve değeri belgelerin kime ait oldukları, dönemi, içeriği, nadirliği gibi birçok unsura göre değişmektedir. Ancak belgelerin maddi değeri, taşıdığı diğer değerlere göre çok daha fazla ön plana çıkmakta ve onun bu şekilde tanınmasına neden olmaktadır. Bu tür belgeler özellikle koleksiyonerlerin, müzelerin, belge toplayıcıların, akademisyenlerin ve meraklıların edinmek istediği türden belgelerdir. Örneğin ünlü bir sanatçıya ait mektup, bir bestecinin el yazısı notaları, bir karikatüristin müsveddeleri veya bir ressamın eskizleri…. Bu değeri de örneklerle incelemekte fayda olacaktır.

Haziran 2012'de Napoléon Bonaparte'ın 1815-1821 yılları arasında sürgünde bulunduğu Saint Helena adasında 1816'da İngilizce öğrenirken öğretmenine düzeltilmesi için gönderdiği "ev ödevi" Fransa'daki Osenat Müzayede Evi tarafından satışa çıkarılmış ve 405 bin dolara alıcı bulmuştur. Bu belge üzerinde imparatorluk mührü de yer almakta ve yazının / ödevin sahibi nedeniyle tek olma (unique) özelliğini taşıyarak önemli bir maddi değere sahip olmaktadır (Napolyon'un…, 2012).

Ünlü fizikçi Albert Einstein'ın arkadaşı filozof Eric Gutkind'e (1877-1965) Choose Life: The Biblical Call to Revolt adlı çalışmasının eleştirisi için yazmış olduğu 5 Ocak 1954 tarihli din ve Tanrı'nın varlığı ile ilgili mektup, 2008'de 404.000 dolara satılmıştır. Satın alan kişi 4 yıl sonra mektubu, popüler sanal açık artırma sitesi eBay'den 18 Ekim 2012'de 3 milyon dolara satmıştır (Bkz. Resim-3) (Einstein'ın…2010).

düğün davetiyeleri gibi gündelik hayatın ayrıntılarını belgeleyen kısa ömürlü küçük ve geçici belgeler, bakınız Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü, Hazırlayanlar: H. Sekine Karakaş, Fatih Rukancı ve Hakan Anameriç, Ankara, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, s. 29.

Resim 3. Albert Einstein'in 5 Ocak 1954 Tarihli Almanca Mektubu

Her ne kadar daha çok koleksiyon malzemesi olarak kabul edilse de özel arşivlerde rastlanan bir malzeme olarak banknotlar, ülkemizde ve yurt dışında büyük ilgi görmektedir. Ülkemizde 1927'de tedavüle çıkarılanlardan itibaren günümüze kadar olan banknotların tam serisine sadece 2 (iki) kişi sahiptir. Bunlardan biri olan Güvendik Fişekçioğlu elindeki 1937 yılında tedavüle çıkan 1000 TL'yi 250.000 TL'ye satmak istediğini belirtmiştir. Bu banknottan Merkez Bankası'nda sadece 23 tanesi iade edilmemiştir (Arman, 2010).

Resim 4-5. 1937'de Tedavüle Çıkarılan 1000 TL

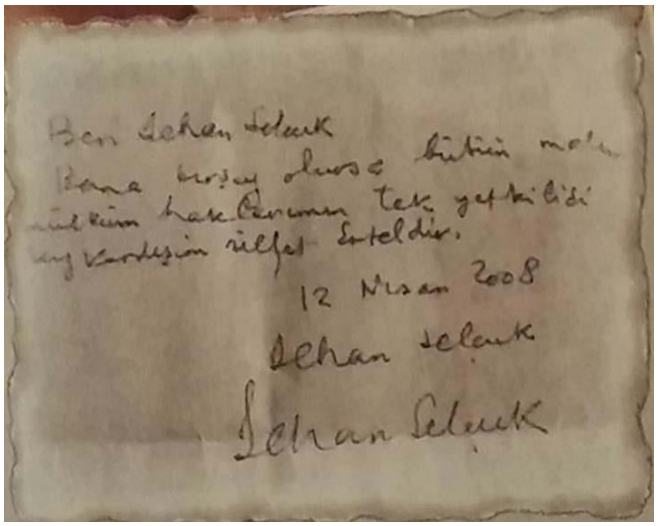
Bir diğer örnek, Sadizm'in kurucusu aristokrat Marquis de Sade'ın (1740-1814) 29 yıllık hapishane günlerinde yazmış olduğu *Les 120 Journées de Sodome (Sodom'un 120 Günü)* adlı eserinin 12 metrelik parşömene yazılmış el yazısı ilk kopyası Fransız bir koleksiyoner tarafından 7 milyon Euro'ya satın alınmıştır (Marki eve…, 2014).

Belgelerin tarihi değeri ile ilgili son örnek, Rus/Tatar besteci Sergei Vasiliyeviç Rachmaninov'un (1873-1943) 1907'de tamamladığı ve 1908'de dinleyiciler ile buluşan 320 sayfalık el yazması *Mi Minör II. Senfonisi* 1,2 milyon sterlin'e alıcı bulmuştur (Rachmaninov'a…, 2014).

Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi belgelerin taşıdığı değer içerik ve içeriğin kazandırdığı "ün" ile doğru orantılıdır. Ayrıca örneklerde verilen belgelerin "tek" olma özellikleri maddi değerlerini ciddi

oranda artırmakta arşiv malzemesi olmaktan çok koleksiyon malzemesi olmalarını sağlamaktadır. Bu örneklerden sonra akıllara ülkemizde bu derecede maddi değere sahip belgelerin olup olmadığı, varsa ne kadara alıcı bulduğu soruları da gelmektedir.

Belgelerin maddi değerinden sonra, arşiv belgelerinin hukuki geçerliliği ile ilgili örneklere geçmekte fayda vardır. Bilindiği gibi belgenin en önemli özelliği "kanıt" olma niteliğidir. Bu özellik adli/hukuki alanda bir sorunun çözümünde belgelerin nasıl kullanılacağı ile ilgilidir ve kişi/kurum nezdinde kanunlar çerçevesinde sorunun lehte veya aleyhte sonuçlanmasında belirleyici olmaktadır.

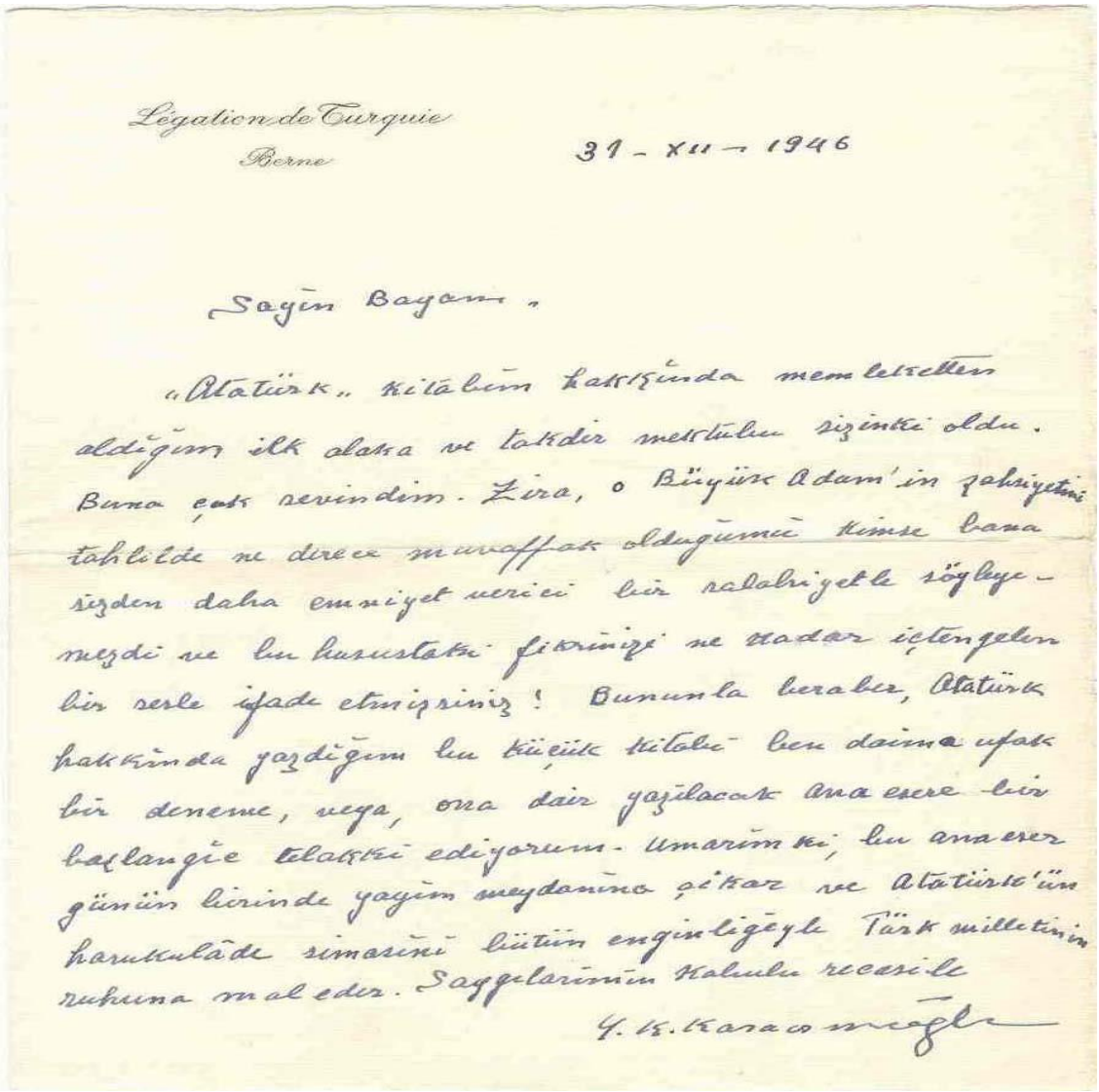

Resim 6. İlhan Selçuk'un Vasiyeti Olarak Kabul Edilen Belge/Not

Hukuki değer, belgeler ister el yazısı ister daktilo ya da bilgisayar çıktısı olsun üzerinde taşıdığı ortak bir özellik nedeniyle hukuki delil niteliği taşımaktadır. Bu özellik ıslak imza -bilgisayar/elektronik ortamda üretilenler için elektronik imza-dır. 21 Haziran 2012 vefat eden, ülkemizin basın duayenlerinden İlhan Şelçuk'un (1925-2010) kendi el yazısı ile yazıp imzaladığı kâğıt parçası / müsvedde / belge, İstanbul Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından Şelçuk'un vasiyetnamesi olarak kabul edilmiş ve açılan veraset davası düşmüştür (Keskin, 2010). Bu belgeye dayalı ve kanunen geçerli olan bir örnektir. Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 531. maddesinde vasiyetnamenin hazırlanış şekli tanımlanmış ve "*vasiyet, resmî şekilde veya miras bırakanın el yazısı ile ya da sözlü olarak yapılabilir.*" şeklinde ifade edilmiştir. Şelçuk'un vasiyeti olarak hazırlanan/kabul edilen belge el yazısı ile yapılan türdendir ve aynı kanununun 538. maddesinde belirtilen *El yazılı vasiyetname* bölümünde "*El yazılı vasiyetnamenin yapıldığı yıl, ay ve gün gösterilerek başından sonuna kadar miras bırakanın el yazısıyla yazılmış ve imzalanmış olması zorunludur. El yazılı vasiyetname, saklanmak üzere açık veya kapalı olarak notere, sulh hâkimine veya yetkili memura bırakılabilir.*" ifadelerindekine hukuken uygun olarak yazılmıştır, mahkemenin söz konusu belgeyi vasiyetname olarak kabul etmesinin ardında bu nedenler olabilir (Türk Medeni Kanunu, 2001).

2005'te 1939-1977 yılları arası Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi görev yapmış tanınmış tarihçilerimizden Prof. Dr. A. Afet İnan'ın (1908-1985) kişisel kütüphanesi çocukları tarafından A.Ü. DTCF'ye bağışlanmıştır, A.Ü. DTCF Dekanlığı bu derme için özel bir yer ayırmış ve 2006 yılı sonunda kataloglama işlemleri tamamlanarak okuyucu hizmetine açılmıştır. Dermede içlerinde Mustafa Kemal Atatürk'e de ait 16 eserin yer aldığı 8500 kitap ve süreli yayın yer almaktadır. Bu eserlerin kataloglanması esnasında Mustafa Kemal Atatürk'e armağan edilmiş ve iletilmesi için Afet İnan'a verilmiş eserlere rastlanmıştır (Anameriç, 2005: 1117-1138). Bu kitaplarının birinin içinde Afet

İnan'ın Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na (1889-1974) göndermiş olduğu ve daha önce yayınlanmamış 31 Aralık 1946 tarihli bir mektup tarafımca bulunmuştur. Mektup, İnan'ın Karaosmanoğlu'nun 1946'da yazmış olduğu Atatürk adlı eserine ilişkin bir değerlendirme ve kutlama mesajı niteliğindedir, o dönem Berne - İsviçre'de bulunan Karaosmanoğlu bunun kitabı ile ilgili ilk kutlama olduğunu ifade etmektedir (Bkz. Resim-7).

Légation de Turquie
Berne

31 - XII - 1946

Sayın Bayan,

„Atatürk„ kitabım hakkında memleketten aldığım ilk alaka ve takdir mektubu sizinki oldu. Buna çok sevindim. Zira, o Büyük Adam'in şahsiyetini tahlilde ne derece muvaffak olduğumu kimse bana sizden daha emniyet verici bir salahiyetle söyleyemezdi ve bu hususlaki fikrinizi ne kadar içtenlikle bir sevkle ifade etmişsiniz! Bununla beraber, Atatürk hakkında yazdığım bu küçük kitabı ben daima ufak bir deneme, veya, ona dair yazılacak ana esere bir başlangıç telakki ediyorum. Umarım ki; bu ana eser günün birinde yayın meydanına çıkar ve Atatürk'ün hakikî şahsiyetini bütün enginliğiyle Türk milletinin ruhuna mal eder. Saygılarımın kabulu recasile

Y. K. Karaosmanoğlu

Resim 7. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Afet İnan'a Cevabi Mektubu

Belgelerin manevi değeri, kişisel ve kurumsal bağlamda belgelerin hazırlanış, kullanım ve içerik bakımından belge sahibi tarafından vazgeçilemeyecek özelliklere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Burada ön plana çıkan belgelerin maddi-entelektüel çok manevi-hissi değerdir. Kişiler ve kurumlar bu belgeleri geçmişte kendileri ile ilgili iyi hatıralar bıraktıkları ve bu hatıraları başkaları ile paylaşmak istedikleri için saklamakta ve kullanmaktadırlar. Okul karneleri, geziler sırasında toplanan efemeralar, mektuplar, fotoğraflar vb. gibi farklı format ve türlerde olabilmektedirler. Örneğin ünlü İngiliz yazar ve sanat eleştirmeni John Berger (1926), arasında 1958'de yayınladığı ilk kitabı *Zamanımızın Bir Ressamı'nın (A Painter of Our Time)* taslaklarının da yer aldığı yüz kutuyu aşkın miktardaki özel arşivini The British Library'e bağışlamıştır (Berger arşivini…, 2009).

Sonuç olarak özel arşiv belgeleri gündelik hayatımızın vazgeçilmez unsurlarıdır. Değerleri ne olursa olsun ya da hangi formatta bulunurlarsa bulunsunlar, hayatımıza değer, duygu ve heyecan katan özelliklere sahiptirler, resmi belgelere "ruh" ve "duygu" katarlar. Özel arşiv belgeleri kişi veya kuruma (özel ve/veya tüzel) ait olsalar da bir grubun, toplumun hatta milletin haklarını koruyabilecek içerikte de olabilirler ve aşağıdaki önlemler ile etkilerini daha da artırabileceklerdir:

- Söz konusu belgelerin sahiplerini bu belgelerin ulusal ve uluslararası mecralarda kullanımının teşviki için gerekli hukuksal düzeltmeler / revizyonların yapılması ve bu belgelerin kullanımlarının cesaretlendirilmesi ve zayi olmalarının önlenmesi gerekmektedir.
- Bu belgelerin alım, satım, devir, bağış ve veraset işlemlerinin hızlandırılması gerekmektedir.
- Özel arşiv sahiplerinin ellerinde bulunan malzemeyi yetkili kamu kurumlarına kaydettirmelerine ve ülkemizde özel arşiv malzemesine yönelik bir ulusal envanter hazırlanmasının hızlandırılması gerekmektedir.
- Mikro / şehir / yerel tarih yazıcılığı, aile ve şirket tarihi yazıcılığının, aile / şirket / kent arşivi projelerinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla, gerekli burs ve desteklerin de sağlanarak teşviki gerekmektedir.
- Arşivcilik, koleksiyonerlik, sanat uzmanlığı gibi alanlarda daha fazla insan gücü yetiştirilmesi, konuyla ilgili yükseköğretim kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından sertifika programları düzenlenmelidir.
- Halka mal olmuş önemli siyasi, akademik, edebi vb. kişilere ait özel arşiv malzemelerinin bu kişiler vefat ettikten sonra takip edilmesi, devralınması, satın alınması, koruyuculuk (custody) yapılması, sergilenmesi, tasnif edilmesi ve kullanıma açılmasına yardımcı olunması gerekmektedir.
- Arşivlerle ilgili kamu kurumlarının, sadece ellerindeki belgeleri tasnif ile ilgilenmemeleri, oluşturacakları bir kurul veya komisyon ile kanun kapsamına giren arşiv ve arşivlik belgelerin alımını müzayedeleri de takip ederek yapmalıdırlar.
- Arşiv belgelerinin kendiliğinden biriktirilmesi genel kabulün aksine, günümüzde olduğu gibi arşivciler aktif rol üstlenerek kurumları ile ilgili belgeleri de takip etmeleri gerekmektedir.
- Özel arşiv malzemelerine yönelik lisansüstü çalışmaların teşvik edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Anameriç, H. (2008). Mustafa Kemal Atatürk'ün Afet İnan'da kalan kitapları. *Erdem, 21*(63), 1115-1140.

Arman, S. (2010). Atatürk'ün bin lirası 250 bin liraya satışta. *Milliyet* (26 Kasım 2010).

Atik, Ö. (2009). Mektuplarının satışına 5 yıl hapis istendi. *Hürriyet* (28 Haziran 2009).

Belge Yönetimi ve Arşiv Terimleri Sözlüğü. (2009). Hazl.: H. Sekine Karakaş, Fatih Rukancı ve Hakan Anameriç. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Bardakçı, M. (2009). Latife Hanım'ın gizli kalmış hasret mektupları 1. *Haber Türk* (1 Mart 2009).

Bardakçı, M. (2009). Latife Hanım'ın gizli kalmış hasret mektupları 2. *Haber Türk* (2 Mart 2009).

Berger arşivini British Library'e bağışladı. (2009). *Cumhuriyet* (24 Haziran 2009).

Dündar, C. (2010). İngiliz gizli belgelerinde 12 Eylül 1980 Darbesi. *Milliyet* (22 Ocak 2010).

Einstein'ın mektubu 3 milyon dolara satılık. (2012). *Sabah* (7 Ekim 2010).

Ertuğrul'un belgeleri Budist tapınağından çıktı. (2013). *Haber Türk* (6 Ekim 2013).

Facianın belgeleri tapınak deposunda. (2013). *Yeni Şafak* (6 Ekim 2013).

Hızlan, D. (2014). Türk operasının hikâyesini afişlerden izleyebilirsiniz. *Hürriyet* (17 Temmuz 2014).

Keskin, N. (2012). Selçuk'un el yazısı vasiyetmanesini mahkeme kabul etti. *Sabah* (7 Kasım 2012).

Marki eve dönüyor. (2014). *Sabah* (5 Nisan 2014).

Napolyon'un ev ödevine 405 bin $. (2012). *Haber Türk* (11 Haziran 2012).

Özcan, S. (2010). Kömürlükten çıkan tarih. *Haber Türk* (27 Haziran 2010).

Özyurt, A. (2008). ABD arşivi 12 Mart sırları. *Milliyet* (17 Şubat 2008).

Rachmaninov'a 1,2 milyon sterlin. (2014). *Milliyet* (22 Mayıs 2014).

Türk Medeni Kanunu. (2001). *T.C. Resmi Gazete* (24607, 8 Aralık 2001).